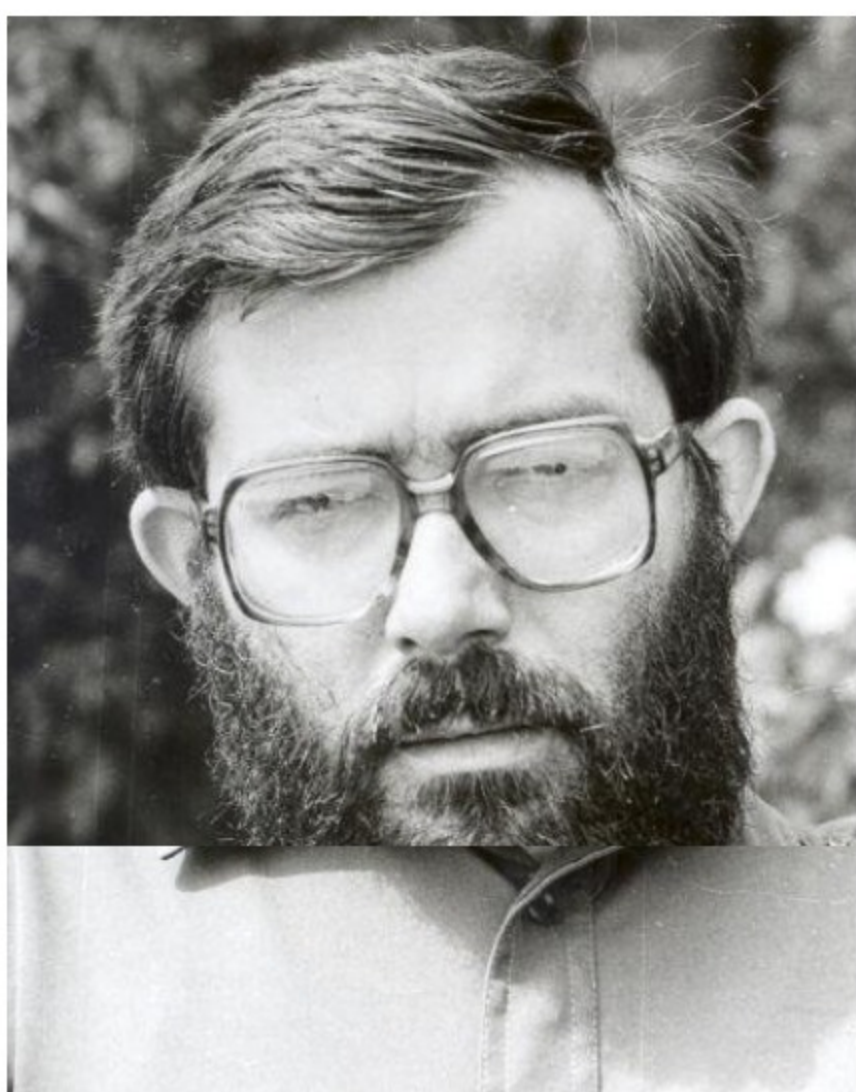

Pál-Lukács Zsófia: „Milyen üzenet bízott reá?” Baka István költészetéről

2021. szeptember 10., 09:12

Baka István (1948-1995) költő - Fotó: Horváth Dezső/PIM

„Milyen üzenet bízott reá?” – Baka István költészetéről a Baka István és Martin Heidegger találkozása a Molnár és Tápai utca sarkán című kötet kapcsán

„ó nappalok fehér kendői számat

ki tömte be tivéletek nehogy

kiüvöltsem hogy már a semmi sincsen

s még ez a semmi is fogy egyre fogy.”

De profundis (1982)

Három nagy író-költőegénység is felhívja a figyelmünket kötődése révén Szekszárdra a magyar irodalomban: Mészöly Miklós, Babits Mihály és Baka István. A három szerzőt természetesen nemcsak Szekszárd köti egymáshoz, hanem alkotói nagyságuk is. Mivel idén száz éve született Mészöly Miklós, sok fórumon foglalkoznak irodalmi és szellemi, emberi hagyatékával (melyhez szervesen hozzátartozott a város is). Babits Mihály Szekszárd-élménye szintén benne van az irodalmi köztudatban, Baka István Szekszárd-élménye pedig, mondhatjuk óvatosan, több-kevésbé ismert. Erről egy interjúban így vall: „Egy könyvem fülszövegén is megírtam, hogy Szegeden lakom, de Szekszárdon élek.”

Tavaly volt huszonöt éve, hogy Baka István fiatalon elhunyt, az évforduló alkalmából barátai és tisztelői (Bakos András, Bombitz Attila, Borsodi L. László, Jacob D. Foster, Füzi László, Handi Péter, Huszár Lajos, Mikola Gyöngyi, Móser Zoltán, Nagy Péter, Orosz Andrea, Várady Szabolcs, Varga Zsuzsanna) Diósi István ösztönzésére egy kis kötetet jelentettek meg önköltségen Baka István és Martin Heidegger találkozása a Molnár és Tápai utca sarkán címmel, annak a projektnek a részeként, melynek célja, hogy ráirányítsák a figyelmet művészetére, illetve a *Bacchanáliára*. Egyrészt tiszteletet és figyelmet érdemel egy ilyen kezdeményezés, másrészt a kiváló címválasztás és a *Baka-projekt* direkt felhívásként értelmezhető. Több kérdést generál a cím: hogyan kapcsolódik Baka István költészete a filozófiához, esetleg a gondolati lírához, mit mond el (akár Heidegger kapcsán) a létről, mit jelölnek az utcanevek, milyen terekben mozgott a szerző, az alcím kapcsán (*Bevezetés a Baka-univerzumba*) pedig, milyenek képzeljük el ezt a kivételes Baka-univerzumot.

Hogy művészete magas rangú, nemcsak a művei és ezek megjelenési helye bizonyítják (a legrangosabb irodalmi folyóiratokban publikált); a költészetével foglalkozó szakirodalom szintén pontos irányt mutat. Költészetét műfaji szempontból a publicisztikai tárgyú írásai, prózagyűjteményei, kisregényei, drámái, interjúi és neves fordításai egészítik ki. Tudjuk, hogy az orosz líra kiemelkedő képviselőinek a műveit fordította, ő maga pedig a konzervatívnak nevezett költészethez kapcsolódott. A szakirodalomban ismert kortárs szerzők és irodalomtudósok nevével találkozhatunk, ami azt jelenti, hogy az akadémiai élet is számon tartja Baka István rejtőzködő, sokféle szerepjátékban gazdag művészetét. Első sorban Balassa Péter, Ágoston Zoltán, Fried István, Zalán Tibor, Lator László nevét említeném e tekintetben, de kiemelt figyelmet érdemel Bombitz Attila munkássága (aki ebben a könyvben is közöl írást), mivel ő rendezte kötetbe Baka verseit *Összegyűjtött versek* címmel a Kalligram Kiadónál. Ezek mellett a Tiszatáj Kiadónál jelent meg műveinek három kötete, valamint műfordításai. Bombitz Attila, a Szegedi Tudományegyetem adjunktusa napjaink irodalmának egyik legizgalmasabb költői egyéniségének nevezi Baka Istvánt, vérbeli lírikusként méltatta korábbi írásában is, melyre közvetetten válaszol a költő ars poeticájaként értelmezhető megnyilatkozása: „az a legfontosabb, hogy szakmailag tisztességesnek érzem azt, amit csinálok.” Hogy miként viszonyultak ehhez a munkássághoz és elköteleződéshez a kortársak, jól áttekinthető a PIM Digitális Irodalmi Akadémia honlapján, de a Baka István emlékdoldal (Baka.hu) a Baka István Alapítvány honlapján szintén lehetőséget biztosít erre.

A nemrég megjelent kötet válogatott írásokat és tanulmányokat közöl Baka költészetével kapcsolatosan, ugyanakkor személyiségét, emlékezetes kötődéseit mutatja be. Összességében, a rendhagyó előszó alapján azt igyekszik megválaszolni, hol van költészetének a helye a magyar irodalmi kánonban. Jacob D. Foster címadó tanulmánya például egy képzelt találkozást ír le Heidegger és Baka István között. A novella kulcsmondata Heidegger filozófiájának egyik tételmondatát idézi: az egzisztencia megelőzi az eszenciát, ami értelmezésében Baka költészetében a létezés rettenetével egészül ki. „*Ön remekbe rímeli a rettenetet*” – mondja neki találkozásuk alakalmával Heidegger. Az ilyen megállapításoknak sokféle igazolását kiemelhetnénk Baka költészetéből, ezúttal az alábbi sorokat emelném ki:

„Az avarból előkotorhatom, / mint megbarnult fényképeket / összegyűlt éveinket”, olvashatjuk a *Vévigver rajtad* című versben. Ezekben az „összegyűlt években” nagy jelentősége volt tehát számára a poézisnek, az orosz irodalomnak (ezt a kötődést taglalja a kötetben Mikola Gyöngyi nagyszerű tanulmánya) és a zenének (zene iránti szenvedélye leginkább Mozart, Mahlerh, Sosztakovics és Rahmanyinov zenéjéhez kapcsolódik) – elmondása szerint több pénzt költött életében lemezre, mint könyvre.

A Baka István és Martin Heidegger találkozása a Molnár és Tápai utca sarkán című kötet révén tehát egy kis rálátást kap az olvasó a felsorolt szempontokra; a film, a zene, a filozófia felől érkező szövegek pedig tudományos igényük ellenére valami mély baráti köteléket is őriznek, valami személyeset közölnek Baka Istvánnal kapcsolatosan. Úgy is mondhatjuk, sokkal fontosabb célja a munkának rávilágítani arra, *„Milyen üzenet bízott reá?”* – miként Baán Tibor teszi fel Baka István költészetével foglalkozó írásában a kérdést (Több írás is foglalkozik azzal, hogy milyen képi világot idéz fel a kötet, milyen témák jellemzőek a költészetében). Baka István verseinek olvasásakor meggyőződhetünk róla, hogy művészetében miként érvényesülnek a Pilinszkytól tanultak: minél szigorúbban, minél zártabban kell elmondani, amit egyáltalán el tud mondani az ember, így például: *„vállfán lóg Isten sok megunt palástja”* (Circumdederunt)

Ennek az összetett poétikának a működésmódját, vagy létmódját vizsgálja Borsodi L. László, aki tudományos igényvel fordult Baka költészetéhez, kutatásait könyv formájában szintén a Kalligram Kiadónál tette közzé 2017-ben *Maszk és szerepjáték* címmel. Baka István költészetei címmel. Odaadását, elköteleződését jól példazza az itt olvasható írása is. Borsodi L. László írásának indíttatása nagyban megegyezik a többi szerzőével: megmutatni Baka költészetnek gazdag utalásrendszerét. Aki kedvet kap elmélyülni ezek után a Baka-univerzumba, illetve kedvet kap hozzá, hogy megismerje Baka István emberi alázatának és költői kivételességének létmódját, jó megközelítési lehetőséget adnak a kötet írásai.